

ARISTOTELIS

Liber de Mundo, ad Alexan-

DRVM MACEDONIÆ

*Regem, Gulielmo Budæo
interprete.*

P A R I S I I S,

*Ex officina Gabrielis Buon, in clauso Brunello
ad D. Claudijs insigne.*

1560.

National Oceanic and Atmospheric Administration

ERRATA NOTICE

One or more conditions of the original document may affect the quality of the image, such as:

Discolored pages
Faded or light ink
Binding intrudes into the text

LASON
Imaging Contractor
12200 Kiln Court
Beltsville, MD 20704-1387
August 1, 2007

Cotinus oblongifolius

L'ant et le meo eadis illis p'stis adenam. Et transi redi scripta
et comparatio' p'sted in quodcumq' d' o' p'nt' que tam' p' p'nt' p'nt'
e'm'na quidd' et admirabil' s'c' omnia q' p'nt' mult' i' l'ons p'nt' i' l'obs' p'nt'
v'nt' f'nt' s'c' q' p'nt' p'nt' m'nt' d' e'm'na de'nt' h'nt' d' e'm'na v'nt' p'nt'
ad p'nt' d' e'm'na d' e'm'na p'nt' p'nt' d' e'm'na d' e'm'na v'nt' p'nt'
d' e'm'na d' e'm'na p'nt' p'nt' d' e'm'na d' e'm'na v'nt' p'nt'
m'nt' d' e'm'na d' e'm'na p'nt' p'nt' d' e'm'na d' e'm'na v'nt' p'nt'
et p'nt' p'nt' d' e'm'na d' e'm'na v'nt' p'nt'
et p'nt' p'nt' d' e'm'na d' e'm'na v'nt' p'nt'
egregio' exsanctu' et off'ntu' re'nt' lat'nt'.

*ARISTOTELIS LIBER
DE MVNDO.*

Optimes & rum excellentia. Proinde dicere ipsi aggrediamur de iis omnibus vniuersim collectis, quāmque fieri potest maximē theologia commentatione edifferere, quānam sit cuiusque horum natura, situs, motus. Tibi verò, utpote imperatorum præstantissimo, hoc quoque decorum consentaneumque esse arbitror, cum maximarum rerum commentationem animo consecutari, tum verò ex philosophiæ studio nihil iam nō grāde animo agitare: optimates etiam viros iis rebus inuitare, quibus rebus ipsi ab eadem munificè prædicto esse contigit.

Mundus est copages e celo terraque coagmētata, atque ex
iis natureis, quae intra eā continentur. Dicitur etiam aliter mun-
dus, ordo & digestio vniuersorū, quae a Deo & per Deum as-
seruantur. Huis situm medium immotū & stabilem terra vi-
ta facunditate prædicta, sortita est: animantium quidem illa
omnifariam distinctarum sedes & parens. Huins vniuersita-
tis fabricantur atque ad hanc causam & genitatem, respon-
sibus suis in modis diversis & diversis mēthodis, operari
sunt, sicut in modis ratiocinatō, & operari solitario, & in
solitario ratiocinatō. Ratiocinatō tamen de rebus talibus, quae
sunt ratione & ratio.

*Cabral. T. qm. et figurato. Sed sicut et d'Oralo sed pabili
et ad hunc seruimus eam. Et pabili. Non dominus videt nimis
magis est Reg. ut pabili. Non est pabili. Et d'Oralo. Et d'Oralo
de me regi DE MVNDO. Et d'Oralo. Et d'Oralo. Et d'Oralo
Cognoscere et non errari. cum iustitia finita est. et intermis- Et d'Oralo. Et d'Oralo*

tis suprema pars omnis, omnem in partem finita est et terminata: cuius id quod in celsissimo loco situm est, Cælum dicitur, dei dominium. Hoc cum diuinis corporibus plenum sit, quae Sidera nos appellare solemus, motuque sempiterno agatur uno circumactu, orbisque ductu eodem, perenni utique in eternitate, nore raptæ secum illa circum agit copora, ad numerum in motu remque præsulteris. Vniuersi autem mundi cælique globosa (ut dictum est) forma compacta, iugisque vertigine exagitata, duo esse puncta necesse est inter se e regione, obuersa, itidem atque si globus in tornio circumagatur: stabilia quidem illa, globumque continentia: circa quæ mundus vniuersus vertitur. Hos Vertices appellant, aut Cardines. Per quos si lineam rectam ab uno ad alterum porrectam intellexeris, quam nonnulli Axem vocitant: erit hæc utique mundo linea dimensio, ita et terram in medio, ambo autem cardines habeat pro terminis. Qui qui ipsi fixi sunt, et immoti: alter eorum semper sublimis apparet super verticem, ad tractum cali Aquilonarem, ab Urso appellatus Arcticus. At infra terram alter semper conditus circa tractum Australem, Antarcticus dictus est, ut contrarius Arctico. Celi præsiderumque substantiam appellamus ætherem: non quidem ideo quod ignita flagret ipsa, ut aliqui censerunt, plurimum utique aberrantes circa potentiam illam maxime ab ignea natura abhorrentem: origine vero huius vocabuli inde ducta, quod semper æther currat motu circunductili: cum sit illud elementum a quatuor illis diuersum: tum diuinum, tum interitus expers. Eorum vero siderum, quæ intus exhibentur, ea quæ errationis nescia sunt, cum celo circumferuntur, easdem utique sedes, positusque eodem tenentia. Quorum medius circuitus (cui Signifero nomen est) duos per orbites transuersus ca-

Debetis natura & situatione in arte orbe. Sed illius
apellebatur deinde propositum libum quod sibi ad bellum valorem
exstante statim facilius accipit & dominans. Propter hanc & alijs similes
Rerum corporis invenit deinde nonnullas numericas compunctiones & indicia
propter velib[us] distinguuntur: 1. 100 per orbem. Deinde
P[ro]p[ri]etatis & diversitatis eiusdem, minima & ipsa pars in 3. 300000
Classibus non nisi singulis & aequaliter numeris, sed raro &
rare utrumque oppositissimis modis alterius nonnulla proprietas ruror alba &
leporum representari possunt. quibus I. Bello & bello apponunt
Bono & funereat non nullus de quinque Cetero 3000000000
solidorum. Ita ut respondent cordis & ciborum & corporis & ciborum
ciborum & ciborum & ciborum & ciborum & ciborum & ciborum & ciborum

C A R I S T O T E L E S

1880-1881

verò cum diuina contineat corpora, ratae etiam vices motuum
frumentorum, & plantarum, complectitur. At vero ethereæ diuinae quæ naturæ, quæ cer-
tæ lege constare demonstrauimus, constitutisque vicibus, mu-
tabilitatis etiam immunitem, atque in aliam aliâque speciem
conversionis: confinis est natura patibilis prorsus & vertibilis,
atque ut in uniuscum dicam solubilis, & obnoxia. Cuius e-
tiam ipsius principia obtinet substatio tenuitate particularum
prædicta, flammpulisque ignita: quas aetherea natura magnitu-
dine, levitate, & celeritate, & diversitate, & diversitate, & diversitate, &
quæcunq[ue] corpora, & sensibilia, & sensibilia, & sensibilia, &
animata, & inanimata, & inanimata, & inanimata, &
spirituosa, & spirituosa, & spirituosa, & spirituosa, &

D E M V N D O.

ARISTOTELES

Yndique ut nostrā maria eas alluant; idem orbi quoque huic contigit rationem insulæ ut obtineat Atlantico mari cinctæ.

Complures item alijs terrarū orbes eadem positura constan-
insulæ naturam habent in vniuerso mari sitę, quod latissi-
mum est: eorumq; nonnulli prægrandes, prægrandilus quoque
is maribus circūfusis. Enim uero humoris vniuersi naturam
item merito esse censemus naturæ animabili & aeriæ: ita ut
a innata buda existere terram faciat per quasdam saxosas
uinentias, quas habitabiles vocamus: postquam protinus in
nis mudi partibus & summersis, atq; in medio maximè mū-

di vniuersa iam terra stabiliter defixa compressaque ita constat, ut immota permaneat atque illabefactabilis. Atq; hæc est mundi vniuersitas, quam infernam appellamus. Quinque igitur hæc elementa in regionibus totidem globose incubantia, mundum ipsum ita totum coagometarunt, minor ut deinceps atque minor regio a maiore cohibeatur. terra (verbi gratia) ut ab aqua globo, aqua ab aeris, hic ab ignis, ab aetheris denique globo ionis coëstatur. cum interim supremam regionem, Deorum fecerint, domicilium: insimā, animaliū in diem vicitam

*rum legunt uocuum: infima, animaliu in diem viciu-
tium. Huius porro id quod liquore constat, flumina, & scat-
riginis ex maria vocare cosueuimus: quod aridum est, terram
& continentes insulas que nominamus. Iam insularum non
nullae grandes sunt, veluti hec cuncta habitabilis a nobis iam
dicta est, aliaeque quas ingentia maria vndis ambient circum
fluis: aliae minores, nobis nota, & intestine. Quarum rursus
quædam memorabiles, ut Sicilia, Sardinia, Cyprus, Creta, Eu-
bœa, Cyprus, & Lesbos: quædam longè exiliores, tum Cycla-
des, tum Sporades, tum aliæ aliis nominibus nūcupatae. Porro*

Dougl
Sundr
Oceano et sinibus eis ad oras meridionalibus rectius fluder possunt. Itineraria mundi
in eis sunt ab aliis locis plena multorum. Tunc si dico quod angustus est caput
regnum eius non sicut in fundo eis sed hoc a deo amplius affertur. Quia latitudinal
mentem in promuneris

DE MUNDO.

alatibus ostiis. *Quoniam* per eis sunt qui saltem eis
qui in fauicibus ipse angustis, que vergunt ad occidentem, ver-
luti via patefacta, qua parte Herculis columnæ vocitatae sunt,
eliso fluxu irrumperet, mare interius efficit. ferme ut dicere eum
possit in portum se recipere. Sēsim deinde amplior infunditur:
sinus interea ingentes complectens inter se contingentes: angu-
stis etiam ceruicibus in fauces secomprimens, vicissimque la-
tius expatiens. Ac primum quidem insinuari dicitur dextror-
sus ab Herculis columnis intro nauigantibus, circa utraque
Syrtim: alteram earum magnam, paruam alteram vocat. Ad
verò in alteram partem non iam itidem sinuosus inundas, effignato-
cit tria maria, Sardoum, Gallicū, et Hadriam. A quibus con-
tinuo Siculū sequitur porrectum in obliquum: quod et ipsum
excipitur à Cretico. Cretico coniuncta sunt parte altera Egy-
ptium, Pamphylium, Syriū: altera Āegeum et Myrtoum.
At Pontus velut antedictis obiectis, atque ex aduerso proten-
sus, multis partibus constat. Pars eius in intima penetrans, Mero-
tis appellatur. Quae autem ad Helleponsum vergit, in fauces
contracta est, quam propontidem vocant. Rursus ab ortu Solis
in orbem terræ exundans Oceanus infert se velut in medium
procedens, Indico sinu Persicoque perfozzo finitimum mare ru-
brum intercipiens. Ad alterum autem, cornu simul atque ob-
longa ceruice angusta que penetrauit, rursus amplificatus, Hyr-
canis fines Caspiæque amplectitur. Mare vero quod super Hyr-
caniam est, vastum illum obtinet lacum, qui est super Maeotin
paludem. Tum autem qua pars Scythas Celtasque complecti-
tur, sensim astringit orbem terrarum ad usque sinum Galli-
cum, supradictasque columnas: extra quas Oceanus terram
fluctibus suis oberrat. Quo ipso in mari insulae due sitæ sunt

ARISTOTELES

B. nad. Britannia was
mylne et gibbonia undique
Ipsa Britannia et anglie
Est Brittia alios sibi.
alios ac domino Gibbo
me pro appellato domini
recensit nominis Gibbo
ma et soni ad popula
longe dicit quod regnans
super etas et etas
undebenos clinix et
al galli et romanae
belatis et rura etiam
multa cimissim
etiam minima Galli
etas appellauit

Et taprobani
Nata est Sane sibi prima
nomine Libra pasto, neque
feliciter domini undi post
missus libra iudeo my
arts et melius nunc fari
et in via op magis et
libra iustus sed splendens
ab 5 cap 22

Gibba eti

Any mellito Gideof
two wch & Hodges poli
puma cura grisea
huy Nili porto et
candy Libra pomponis multa
libra eti
Sunt eti latitudine
aut tunc in now ornata
tunc explorar fructu qui libra
est latitudine sit ab auctor interiacet, ex mare interius, illum quidem cohibitu ab eo mari,
regionalem compliciti locutus est
Eiusdem ab orionis ortu et ab Oceano, qui cum complectitur arbitru. Sunt qui fines Asia
tum Nili fluminis nullius abris statuant spatium, quod a Tanai protendit ad Nili usq. ostia.
Sunt qui finis statuant spatium, quod a Tanai protendit ad Nili usq. ostia.

No nulli sit ista recta si Africa ab Arabico Isthmo ad columnas Herculis porrecta est:
et portio eius suis vel ut alijs ceteris, ab Nilo. Na Egypti quicquid Nili flum
etiam ita sed in tota vel ut alijs ceteris, ab Nilo. Na Egypti quicquid Nili flum
etiam in Sabae flum obvni
Septum est, alijs Aphrica, alijs attribuunt Asiae. Insulaq; tribus
etiam in eis libet partibus terra partibus adiacentes, scriptorum partim ut exempliles ab
Hungaria orionis maris et ab illis pars orbe terrarum recensuere: partim ut contributas iis partibus,
cum eti nivis britto:

B. nad. 28 ante
Sic etiam habitavit acti per mari q; natura ac siue huius cemodi prodeda censuimus: quem
filius de nobis Erit moris sit, habitatum orbem appellare cosueuimus. Quas res autem tum
pens Cetero aqua effor
in eo orbe, tum circa eum existere contingit, quibus ille rebus
B. gressus sentit ab illis quibus nata nascitur de non tali p; et p; et super ipsaq;
in paucis partibus ad eundem dispensatioz. Opinatur: Quas igit
egi deo et q; rapz et libra menses ubi sunt pauci dispensatioz ratiq; matutinam et tanta bracca
et aqua) aperte forzata et postea effectioz ratiq; matutinam et tanta bracca
radis in se menses et quibus p; et an ratiq; et matutinam Bracca p; et tanta bracca
sunt matutinam effectioz me loz togis genitudo audis.

DE M V N D O.

quodammodo afficiatur: earum ipsarum rerum, ut quæque maximè commemoranda videantur, dicere porrò aggrediamur, summam quandam colligentes eorum quæ sunt necessaria. Duas igitur exhalationes ab easursum ferri nouimus in aëra nobis impendentem: tenues illas quidem omnino, nec nobis conspicuas: nisi si quid est huiuscmodi ad tractus Orientales, & præterea quæ ex amnibus & locis irriguis sublimia ferri videntur. Earum autem exhalationum altera sicca est, in fumumque conformata, è terra manans: altera humida, rosida expirationis plena, ab humida natura exhalata. Ex hac nebulæ, rores, & gelu omne genus, nubes, pluiae, niues & grandines oriuntur. A sicca autem illa venti & flatuum differentiæ exoriuntur, tonitrusque & fulgura, turbines & fulmina, aliisque his cognata. Nebula est expiratio quædam rosida, aquæ nequaquam genitrix: ut aëre crassior ipsa, sic nuberarior. Gignitur vel ex nubis primordiis rarescentibus, vel ex reliquiis nubis. Huius aduersaria ut est, ita esse dicitur serenitas: nihil aliud ipsa existens, quam aër nubibus nebulaque vacuus. Ros est humidum quid è serenitate concretum, minutimque delabens. Glacies est aqua conferta à serenitate compactilis. Pruina ros est concretus. drospachne composite nomine dicta est, ros semiconcretus, quasi ros pruinosus. Nubes est crassamentum exhalationum conuolutum, vim habens aquæ gignendæ. Imber fit expressione nubis magnopere ad densatæ; tot habens differentias, quotuplex est nubis compressio: quippe que remissa si fuerit, molles stirias dispergit: sin vehemens, pleniiores. Hocque appellamus pluiam, imbris contorta stillicidia, cum maiuscula ipsa, tum vero iungi tenore casitania. At vero nix gignitur densitate nubiuntur.

Boginius

ARISTOTELIS

friatili; que simul ac in aquam verti capta sunt, in minuta co-
tunduntur cum eo, ut illa contusio speciem summa, exactum-
que candorem: humoris autem qui inest, concretio, quique non-
dum fuisse est, nec rarefactus, rigorem efficiat. Hec impetu &
confertim decidens, Niphos appellatur. Quo genere volutum
contorto, libramentumque ex compressu capiente ad celerio-
rem lapsum, sit que grando vocatur: cum interea pro fragmen-
torum magnitudine que abrumpuntur, tum corpuscula ma-

L. Sita de

et Sabarinius pass alios
minior salvo et rora
fumus apud eum
mox infestus modicis vides qui
sunt in spiri ac ibi agnita
ta sonis gaudens quo uix
Astole captans ipsa
cristigndes sibi et pass
quod ex parte oblongata locorum
aqua deponit et rora
nos semper ex omni parte
modicis agnibz et illi spiritus
utq; fluit et deinde omnia
ex parte nostra et rora
spiritandi per quoniam pax
mox aero locum
ta aera fluctuat et
agmina extensis quid
fumus fit ex parte salaria et
fumus fit ex parte salaria et
sonis matutinalibus
possedet et rora
qui ex fluminibus erumpunt ex aquisque stagnantibus, interce-
dit non nihil proportionis. Enephiae appellantur, qui in fra-
ctura nybis, resoluendaque eius crassitudine, colliduntur inter-
se, quasi quidam nubigenae. Ex hydriæ quasi aquatores dicun-
tur, qui cum pluviis aquis grassantur impetu & confertim ef-
fusis. Et iij quidem qui ab Oriente, iugi tenore perflant, Euri et
Vulturni, qui ab Ursa, Boreæ & Aquilones vocatur Zephy-

Et pogai
S. Et dantes hinc libetri & Faunon, qui ab occidente qui a meridie, Noti dicuntur et
rups q. ultra nos appellatur Austria. Vulturnorum porro is Gætias dictus est, qui nascitur
quasi ex alta terra mutu
et omnino ex aduerso m.
Alia. O metapœ

7.0. tunc dodo in capitulo
libra fablet quod, ne multo tempore
eas amittimus. In nobis ne
nisi in condensatis aquarum
vixit. Tunc in aquarum
vixit et ergo ex aqua regredie-
sunt ex aqua regredie-

hunc dante oadus post et gradus et per hunc in
litteris et latibus validi et effirmati nubis ne diffundantur
tunduntur et rora minima, magno modo B. in fulmine
et expedita valida et furia latibus nubis turbula
est destruens. Et agni ab ore. dante oadus tunc
post quadrupes et rora et rora et rora et rora
principes etiam post at certe fulgunt et certe et certe et certe
at certe orto certe additum quod in certe post certe et certe et certe
et certe. Et agni videtur et certe et certe et certe et certe

DE MUNDO.

*ad ortum solsticialē. Subsolanus ad æquinoctiale: ab brumale
Vulturnus. At eorum qui ex obuersa parte prodeunt, quos Fa-
uonios vocamus, Argestes & Corus ab occasu solstiali: qui
etiam Olympias ab aliquibus dictus est, & ab aliis Iapyx. Fa-
uonius ab æquinoctiali, Africus ab hyberno oritur. At vero
Aquilorum is qui Cæcia coniunctus est, peculiariter appellatur Aquilo. Qui autem hunc à vertice statim excipit per Meridianum spirans, Septētrio dicitur. Thrascias deinceps a Coro
spirat: quem nonnulli Cæciam appellauerunt. Rursus ex Austria
is qui à vertice nobis condito sese infert ex aduerso Septētrionis, Auster nominis prærogativa dicitur. Qui inter hūc &
Vulturnum est, Euronotus est vocatus, quasi dicas Vulturnauster. At qui spirat altrinsecus inter Aphricū & Austrum,
hunc alijs Libonorum, quasi Africastrum, alijs Libophænicem
vocant. Ventorum porrò quidam flatus rectos, quidam reflexos
habent. Rectos habent ij qui lineis rectis semper grassari so-
lent: reflexos & refractos, vt is quem Cæciam nuncupant.
Rursus quidam hyeme pollent, vt Austri: quidā estate, vt Ete-
siae qui dicuntur: id est anniversarii, cinnum quandā conficien-
tes Septentrionum atque Subsolanorū. Ornitiae, quasi Aua-
ru, venti quidam dicti sunt ex Aquilonio genere, verho tempo
re inualescentes. Ceterū e genere violentiorum flatum, Ca-
tagis nomen est flatus ingruentis superne, repenteque euerbe-
rantis. Thyella flatus est præualens, qui repente profilit. Lælaps
& Strobilus nuncupatur, qui inferne sursum versus repente
conuoluitur. Anaphysema quasi efflatus terræ, dicitur ventus
sublimem sese rapiens: cum aut ē specu altius depresso flatus
emicuerit, aut e terra in hiatum discedēte: qui Turbo terrestris
est tum, cum multis ac contortus ferri cæptus est. Flatus vero
minus fando ut & expatrio & qui non agnitus est
nullus & ignit de quibus sedo plinius ab eo fando cap qd
Lælaps. Et efflatis istis meteo logioris. et alii que
hunc duxerunt quib sedo & modo natura in se mihi fiantur & sit
huius modi nullus & nullus articuli auctio rapido qd
huius modi testu ab eo & sub lib & pluri cap qd
sibi de expatrio flattus agit*

Siquidem

Horum et spissum difficit
quod si in aliis autem
et in quo manu fit
mais est. Quia multas habet
non quoniam diuidit. Et non
quod dicitur. Dicitur
alii que ex parte
restringit minima.

ARISTOTELIS

in nube implicatus, & crassa & humida, continuatum nubis
spissamentum violenta eruptione perfringens, mugitum edere
cum ingenti fragore solet, qui Tonitru dicitur: modo haud ab-
simili spiritus vehemeter in aqua impulsu. Fulgetra est spiritus
ignitus & coruscans, dum nubes dirumpitur: que tonitru an-
tecedere solet, cum tamen post ipsum fiat. Siquidem quod oculis
percipitur, ei quod auribus obiectum est, anteuertere natura
comparatum est: quippe illo longinquo aspectabili: hoc tum
demum exaudibili, quum auribus appulsum sit: præsertim quan-
do alterum omnium naturarum celeritate maxima præditum
est, ignita scilicet natura, alterum minus volucro, quod est na-
turæ spirabilis & aerea, non antequam aures pepulerit, ad au-
ditum peruenit. At verò quod fulserit, si ad terram usque cursim
illis sit, Fulmen vocatur: Si semiustum quidem, sed vniuer-
sum tamen violentumque incubuerit, Prester, hoc est accensus
turbo, dicitur. Quod si prosus signis nihil interim conceperit.

Typhon vocatur: qui est vortex procellosus & euerberans. Ho-
rum quicquid in terram impetu decubuerit, Sceptos, id est Ful-
men, nominatur: qui Pseudo dicitur, cum fuliginem contraxe-
rit: Arges, si raptim emicuerit: Elicias, si linearis specie cōforma-
tus est. Scepti dicuntur quaecunq; fulmina, in quiduis illis sunt.
Ad summam, ergo quæ in aere apparent, alia species tenuis ext-
erit, alia etiam habent naturæ subfistantiam. Specie tantum

exhibitèr arcus celestes, & Virgula, aliaque huiuscmodi. Sub-
stantia etiam apparent fulgores celestes, & quos emicantes vo-
camus, & crinitæ stellæ, & iis similia. Arcus est species segme-
ti solaris vel lunaris, edita in nube humida, & cana & perpe-
tua: quam velut in speculo intuemur, imagine relata in specie
circularis ambitus. Virga est arcus celestis exhibitus in directu-

Ideas, motus, & ceteras coniunctio-
nibus, & operacionibus, quibus patitur, modis, modis, in
parte exteriori ab ipsi modo apparet, non in recta propositio
amisso, quia quod est in recta propositio, non est in parte interiori
tum, ut se videtur esse, sed in recta propositio, quod est in
rapido, quod est in recta propositio, quod est in recta propositio,
non illud sensu, sed in recta propositio, quod est in recta propositio
Non est sensu, sed in recta propositio, quod est in recta propositio,
fascio, ne illicet, sed in recta propositio, quod est in recta propositio,
oblique, ne illicet, sed in recta propositio, quod est in recta propositio,
sequa, ne illicet, sed in recta propositio, quod est in recta propositio,
angustius, sed atque inter, & tunc ex angulis combitatur.

DE MUNDO.

conformata. Area est edita imago siderea claritatis vndeque illustrata: hactenus ab arcu different, quod ille e regione Solis ac Lunæ visendum se exhibet, quum area sidus totum ambitu cingere orbiculari soleat. Fulgor est ignis collectio, qui in aere exarsit: per celum ille quidem aut lucifer specie transmeans, aut uno loco fixus. At ejaculatio, ignis est endatus, attritus in aere pernici motu inueniens ob eamque perniciatem oblongam formam simulans. Fulgor fixus est extensio longe porrecta, & loco permanens, & tamen profluuium sideris. Quod si in alteram partem dilatetur, Crinita stella vocatur. Sæpi numero autem euicit, vt fulgores tempore multo manent: sæpe ut consumim exinguantur. Complures item & aliae rerum formæ certuntur in celo apparatum: vt quæ Faces, quæ Trabeculae, quæ Dolia, quæ Scrobes nuncupantur: omnia ab earu rerum similitudine appellata, vnde nomina mutuata sunt. Eaq partim in occidua mundi parte, partim in Oriente cernuntur: partim etiam ambiguo in utramque partem editu: raro vel Septentrionali, vel Austrino. Ceteru omnia incerta. Quippe nihil huiuscmodi hactenus proditum est memorie ita fuisse constabilitu raro situ & constituto, vt semper conspicuum fuerit. Atq huiuscmodi sunt, quæ in natura animabili aeriaq sunt. Ia vero Terra continet etiam ipsa in se, vt aquæ, ita spiritus ignis que scaturiginis, quaru quedam sub terra latet, oculis humanis subducta, multæ spiracula habet, emissariaq vaporis: vt Lipara, vt Aetna, vt Aeolia insulae, quæ quidem sæpe & ipse fluminum more fluent, ignitasq ferri, glebas emunt. Nonnullæ vero huiusmodi scabre secundum fontes sitæ, aquas inde manantes calefaciunt, aliquæ inde ut tepentes, effervescunt & aliae, quedam modice temperatae ut emittantur. Multis etiam in locis Orbis, exitus

Brachionus und *Daphnia* war der Abreißgrenze
der *Amphipoden*

Porifera *etc.* *times* *with* *the* *surface* *of* **ARISTOTELES**

spirituum pari ratione patefacti sunt. Quorum partim fanati-
co furore afficiunt homines propius accedenteis; partim tabifi-
ca vi absumuti, partim fatidicos efficiunt, ut Delphici & Leba-
dici sunt & qui prorsus enecent, ut in Phrygia. Frequenter fit
etiam ut cogenitus spiritus in terra conditus, cum aberrans in-
sinuarit in abstrusos quosdam eius atque cacos meatus, quasi
Sedibus suis erumpens, multis in locis vibrantem motum cieat.
Est etiam nec raro, cum flatus aduenia, introrsus in terræ cana-
irrumpens, deinde exitu omni exclusus, intus sese versando, in-
genti vi terram quatiat, ne quicquam exitum inde queritans:
ex quo sit natura & frumentum.

Mami Sabo

ex quo fit naturæ facinus, quod vocamus Terræmotum. Terræmotum autem ij qui ad angulos acutos in obliquum quatunt Epiclins appellantur, quasi in transuersum se agentes. Sursum verò deorsumq; ad angulos rectos iactantes, Brastæ vocatærur à similitudine aquæ efferuescentis. At qui labes terræ relinquunt in causa subsidētis, ab hiatu Chasmatae nominati sunt. Quem hiatum ij qui vi eruptione facta patefaciunt, Rheetæ, id est effractores, dicti sunt. Iam horum aliqui flatū secum erupturum rapiunt: alijs saxa, alijs cænum. Sunt qui fontium scatebras edidere, quæ antea non erant. Ostas, id est trusores, vocat, qui uno obnixu subvertunt quod impulerūt. Sunt etiam qui quassabundi, atq; vtroque declinantes vibrantésque, quod mouerint, semper erigunt: ob id Palmatæ, hoc est vibratores, dicti: efficiuntq; terræmotum tremoris non dissimilem. Appellatur etiam Myctæ, terræmotus qui cum mugitu quatunt: indito ob id nomine: quanquam sape terræ mugitus absque terræmotu contingit: id quod assolet, quum spiritus impar quatendæ terra fuerit, intusque cohibitus ac conuolutus arietarit impetu vehementi. Adde quoddam flatus qui terram subierint, corroboratio-

DE MUNDO.

9 Cetera natura

res sunt à liquoribus terrenis, qui intus cōditi sunt. Proportionē
 his respondet ea quae in mari eueniunt. Nam et hiatus sunt
 maris, et recessus: undarūmque excursiones, interdum reciproca-
 tes, interdum cluuique retro non recurrente: id quod proditum est
 circa Buram Helicemque cotigisse. Sapientiā etiā in mari
 euaporationes ignis existunt, fontes excaturiunt, ostia fluuiorum
 aperiuntur, arbores enascuntur, fluxiones et vortices exi-
 stunt, instar egrū habentes quae à flatibus designari dictum est,
 non in medio mari modō, sed etiā in euripis et in fretis. A iunt
 etiā multos aestus undarūmque sublationes statis quibusdam
 temporibus cum Luna circumagi. Atq; ut in vniuersum dicā, porne-
 cum elemēta in aere, in terra, et in mari, comoda inter se tem-
 peratura mixta sint, nimirū affectionē quoq; similitudines iis-
 dem constant in ipsis: in singulis illae quidē naturis ortus alter-
 nates et interitus, vniuersitatem vero asseruentes generationis
 immunitate, atq; corruptionis. Tācti extiterunt, qui sese admirari
 addubit atkundi diceret, qui fieri tandem posset, si è principiis con-
 trarijs mundus cōstitit, siccis dico et humidis, frigidis et cali-
 dis, vt iandiu non dissolutus fuerit atq; interierit. Perinde quasi
 mirari quisquā debeat, quonā pacto ciuitas incolumis perdu-
 ret, quae è gentibus contrariis composita sit, egenis inquā et di-
 uitibus, iuuenibus et senio cōfectis, infirmis et valētibus, pra-
 uis atq; innocētibus. Ignorātia est ista vtiq; hominū, hoc esse in
 concordia ciuili nō videntium longè admirabilissimum, quod
 ex multis ipsa vnum efficit affectum, et è dissimilibus simile:
 omnis illa quidem naturae susceptrix et fortuna. Atque haud
 scio an etiā contrariorū appetens sit natura: ex eisq; cōsona, non
 item è similibus conficiat. Sic certe ipsa marē cum fæmina con-
 iunxit, non etiam cum suo horum vtrunque sexu. Quin primā
 agat in aliis, p. ex. in lumen, in p. ex. humore, omniq; sensu, magnitudine, et forma
 non sicut in aliis, sed in aliis, p. ex. in lumen, p. ex. humore, magnitudine, et forma
 atq; et talib; etiā retrorsus, etiam in aliis, p. ex. humore, magnitudine, et forma

ARISTOTELIS

etiam concordiam per contraria, nō per similia deuinxit. Adde quod ars naturae emulatrix hoc idem facit. Siquidem pictura alborum nigrorumq; colorum, luteorumq; et rubrorum naturas inter se attemperans, effigies rerum efficit cōsonas exemplaribus. Musica acutis et graibus sonis, longisque et brevibus una permixtis in diuersis vocibus, vnum ex illis concutum absolutum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus et mutis inuenta temperata, artem omnem literaturae ex illis compositam reliquit. Hocq; nimirum illud est, quod apud Heraclitum legitur, Scotinum ab obscuritate cognominatū. Crispa (inquit) et minimè crispa una vinxeris, cōsentiens et disfentiens, consonans et dissonans: vnum etiam ex omnibus, omniaque ex uno. Itaque vniuersorum coagmentationem, cæli inquam et terræ, et vniuersi mundi, cinno quodā principiorum summe contrariorum commode attemperato, natura ipsa digeſit una eadēque concinna cohærentia: quippe siccum humidum, calidum frigido, graui leue mixtum, et rectum orbiculari. Terram etiam omnem, omne mare, etherem, Solem, Lunam, et postremò totum cælum, vis una per omnia pertinens, certo ordine descripsit, concinnéque digeſit: è diuersis ipsa naturis atque impermixtis, aere, terra, igne, et aqua, mundum architectata. Quinque eum etiam globosa superficie comprehendisset: naturas quam maximè contrarias, veluti edicta concordia et imperata, adstrinxit ad cōſensum mutuumq; cōmercium: cuiusmodi rerum molitione vniuerſitati ipsi salutem machinata est. Huius autem rei causa est concordia elementorum. Concordiae porrò causa est æquabilitas, et quod alterum altero non plus pollet: ad æquilibrium enim adæquant graui cum leuibus, calida cū iis quæ ipsis opposita sunt: natura utiq;

nos docente in maioribus, & equalitatem tutricem esse concordiae
 & seruaticem, concordiam autem mundi esse salutem, re-
 rum omnium parentis, ac longè omnibus præstatis pulchritu-
 dine. Nam quæ tādem natura præstabilior ipso? Quam enim
 dixeris cunque, eius vtique ipsius mundi pars erit. Nam quic-
 quid pulchritudine præditum est, id quasi gentile mūdi, habet
 cum eo nominis societatem, adeo quod recte atque ordine con-
 stitutū est, id à mundi nomine concinne digestū græco sermone,
 cōsentaneaque partium cōpositione speciosum esse significatur.
 Ecquidnam est autē singularū partium, quod cum eo & equipa-
 rari possit ordine, quo cælestis motus temperatus est & consti-
 tutus? Sole vtique & luna, reliquis item sideribus intra spatiia
 se mouētibus exquisitißimè emodulata à seculo in seculum al-
 terum. Age, ecquæ tandem vices tam ratæ esse possunt, quam
 est exactè comparatus à natura tēpestatum anni tenor in or-
 bem redeuntium? omnium ille quidem rerum fæcūditate præ-
 ditus: æstates deinceps, hyemēsque referens temporibus desti-
 natis: simul dies & noctes inoffensis vicibus alternatæ: è qui-
 bus mensæ annūsque cōficitur. Ac magnitudine quidem ambi-
 tum longè summū cōplexus, motu pernicissimo circummagi-
 tur: claritate syncerissima præditus, vi etiam potentiaque fre-
 tus exorte vt senij, sic interitus, Hic omnium animantium na-
 turas, tum aquatilium, tum pedestrium, tum etiam in elemē-
 to spirabili vicitantium, segregat: iisque spatiis vitæ suis ad-
 metitur motibus. Ex hoc animam ducunt omnia: ab hoc ani-
 mam habent animantia: ex hoc denique miracula rerum no-
 uarum existunt, quæ statim temporibus efficiuntur. Vis ven-
 torum omniuaga in seipsa conflictatur: Fulmina è cælo ca-
 dunt: Pluuiæ procellosæ atque stupēdæ subitos fragores edunt.

A R I S T O T E L E S

Vnde sit, ut et vi humoris expressa, et vi ignea difflata consti-
tuatur vniuersi concordia. Nam vero terra omni genere vestita
stirpium fruticantium, riguisque exuberans larga erumpentibus,
trita vestigiis animantium, que in ea paucim circuferuntur: o-
mnia tempestue proferens ex se vegetans, hospitalique sinu
excipiens, cum innumeratas ipsa rerum formas perferat, ab eisque
multipliciter afficiatur: nihilo secius tamen naturam afferuat
indomitam senectute, quamlibet ipsa motibus contremefacta,
vndis superfluentibus proluta, incendiis denique inflammata,
modo hac, modo illac parte sui. Quinetiam illa ipsa omnia cen-
seri merito possint incolumentis eius causa comode euenire, sa-
lutemque illi sempiternam prestare. Siquidem ea motu quassa-
ta, continuo profiliunt venti qui introrsus insinuantur: utique
spiraculis terrarum discessibus patefactis, ut superius dictum est.
Imbris etiam tum expurgatur, cum omnia pestifera in ea ab-
luuntur. Ad syncerorēque constitutionē super subterque tum
reducitur, quem auris perspiratur. Et conflagrationes quidem
quod concretius est terrae, concoquunt: congelationes item quod
inflammatus est, id attemporant ipsae atque remittunt. Ac singularum
quidem rerum aliæ oriuntur, aliæ vegetantur, et aliæ occidunt: cum
interim ortus cōpescat grassanteis interitus, rursusque interitus
rerum levet ortus exuberanteis. Unica vero ex omnibus cōfllata
incolumentas permanet ipsa in æuū: cum interferebus ex aduerso
obstetibus, et cedentibus vicissim atque præualētibus, vniuersitas
cōseruetur in sempiternū, noxā nullā cōtrahens. Restat ut
summatis de causa differamus, quæ cūstarum ipsa rerum vim ha-
bet tutricem et cōtinēte: quæadmodū cetera perstrinximus. Fla-
gitij enim instar esset, cum de modo dicere instituerim, tractatus
si minus exquisito fortasse, at certè q̄ sat esse possit ad formulā

doctrinæ crassiore intactam præcipuam mundi partem principemq; præterire. *Vetus* igitur sermo est, à maioribusq; proditus inter omnes homines, vniuersa tum ex Deo, tū per Deū constituta fuisse atque coagmentata: nullamq; naturā satis instructā ad salutem esse posse, quæ citra dei præsidium suæ ipsa demum tutelæ permissa sit. *Quocirca* veterum nōnulli eousque prouecti sunt, vt hæc omnia dictitarēt deorū esse plena, hauririique eorū spectra ab hominibus oculis & auribus, reliquisque sensibus: sententiæ illi quidem fundamēta iacentes diuinæ fortasse potētiæ, non item diuinæ naturæ congruētis. Etenim cūctorum quæ rerum natura complectitur, cum seruator est Deus: tum verò quæcunque in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor est: non sic tamen, ipse vt opificis in momen, animalisque laſitudinem sentientis, labore affici posset: vt qui ea facultate vtatur, quæ nulli cedat difficultati: cuius ipse vi facultatis omnia in potestate continet: nec minus etiam quæ longius ab ipso videtur esse summota. Summam igitur & primam sedem mundi sortitus, ea de causa Hypatus, quasi supremus appellatus est: & (vt inquit Poëta) in summo culmine vniuersi cœli suum habet ipse domicilium situm & collocatū. Maxime verò vim eius sentit, numinéque eius ante omnia fruitur id corpus, quod proxime eum situm est: tum quod secundum ab hoc situm habet: & vnumquodque deinceps, prout situm ordo ad nostrum vsque locum natura cōstitutus est. Quo fit vt & terra & terrena omnia quam longissimè ab diuinitatis adminiculatione abscedunt, tā infirmitate summa sint ipsa, cōcinnitat' q; sibi cōsentaneæ maximè expertia: atq; ideo multo tumultu exagitata. Atqui cum ita sit numē diuinum natura sua comparatum, quoquo vt versus permet: nimirum ea in

ARISTOTELIS

quibus ipsi versamur , ac nobis superiora , pro eo quantus est accessus ad Deum , vel abscessus ab eo , eius opitulationem quoque sentiunt . Proinde id præstabilius esse cœserus , Deoque tum decentius , tum magis consentaneum , ita de eo opinari , ut dicamus , potestatem illam in cælo sedes suas habentem , in columnatis causam rebus vniuersis præstare , iis quoque quæ longius ab ea remota sunt : nec illis assentiri , qui eam ipsam potestatem per omnia pertendentē , & ventitantē ad ea quoq; quæ nec adire ipsam honestū est , nec dictu speciosum , sua illic opera efficere cōtendūt , résq; terrenas administrare . Atqui ne ex hominum quidem principū dignitate esse dixeris , cuilibet operi incubere : vt (verbi gratia) exercitus ducis , aut vrbis prefecti , atque etiam domus primarij dispensatoris , si fasciculum sarcinarium cōponere , aut viliorem aliquam operam obire vsu venerit ut necessit , cuiusmodi munere , magni Regis tempore , ne quodus quidē mancipium eius facile obiuisset . Quippe (vt proditur) visenda quædam species Cambysis , Xerxis , & Darij regnantium , in exquisitū maiestatis fastigii exornata erat , cōpositāq; magnifice , omnibusq; numeris venerationis augusta . Et quidē (vt fama est) Susis ipse aut Ecbatanis sedibus collocatis , procul hominū conspectu regiam sane admirādā obtinebat , ambitu septā auro , electro , chorēq; fulgenti : cui vestibula multa erant atriaq; continēta : multæ verò ianuæ , multorum stadiorum interstitiis ita dimensæ inter se atque dirempta , vt aditus æneis foribus murisque magnis obstructi atque muniti essent . Tum autem viri principes & lectissimi in stationes digesti erant , atque decurati recte atque ordine : pars munere stipantium regem ipsum fungentes , eique famulantium : pars custodes circa septa regie appositi , (ianitores emissariosque appellabant) cū interim Rex

ipse, qui idē Dominus Deusque vocitabatur, omnia & vide-ret & audiret. Ab his item erant alij vectigaliū quæstores ob- uentionūmque constituti: alij duces tum bellici, tum venatores: alij coactores munerarij: alij denique munerum reliquorum curatores, prout usus ratioque administrādarum rerum fere-bat. Tu autem vniuersum Asie imperium, Hellefonto quidē ab Occidentis partibus terminatum, India autem ab Orientis, regunt pro potestate Pretores, Præfecti, & Reguli, serui re-gis ipsius qui magnus appellatur. Cursores etiam, exploratoreſ que, statores, & custodes stationarij, & denique specularii ex-cubitores. Quorum erat ipsorū is apparatus, ea descriptæ collo-cationis ratio, tam rato ordine vices munerum constitutæ: & præsertim eorū qui ignes edere prænuncios, & tollere è speculis soliti sunt, deinceps in aliā illi quidem ex alia dantes accipien-tēsque signū in orbem: abusque finibus imperii adusq; Susa & Ecbatana, quicquid rerū nouarum quisquā in Asia moliretur aut inceparet. Rex ut ipse uno die rescisceret. Atqui statuere non oportet, magni ipsius Regis fastigiū, præut quidem est Dei eminētia, qui pro potestate Mundū tanquam prouinciam ob-tinet, tam esse infimum, quam esset summū hoc ipsum Regis fa-stigium, si cum animāte quodam vilissimo atque infirmissimo componeretur. Quapropter si è dignitate regis haudquam esset, Xerxem functione propria administrare omnia & absol-uere quæcunq; facta cuperet, ne ipsum quidem operibus facien-dis instantem, curatoris operum officio perfungi: longè id nimirum minus Deo conuenit. Quare augustinus id decentiusque existimandū est, Deum summo in in loco ita esse collocatū, nu-minis ut tamen eius vis per vniuersum mundum pertinens, tum Solem Lunāmque moueat, tum cælum omne circūagat:

A R I S T O T E L E S

simulque causam prebeat eorum quae in terra sunt, salutis atque incolumitatis. Neque vero illi ipsi itidem ut principibus mortaliis, opus est aut artificiosa molitione, aut alieno ministerio: quando iij propria infirmitate praediti, operarum decurias rebus conficiendis, & numerosas manus adhibent. Illud autem diuinitati maxime consentaneum, ut formas rerum omnium contra difficultatem simplicique motu absoluat: non secus atque illi machinatores solent, qui instrumento uno dimittendo multos & varios effectus edunt: aut ut illi præstigiatores faciunt, quos Neurospatas ob id appellat, quod imagunculas animatas esse fidiculis ductitandis ementuntur: qui cum funiculum ipsi aut neruum adduxerunt, ciceri ceruicem & manum quasi animatis simulachri, humerumque itidem & oculum faciunt, interdum etiam omnia membra: idque quadam cum venustate atque æquabilitate motus. Hoc igitur modo natura diuina ab uno eodemque simplici motu primo vim suam immittit in ea quae sunt primo continentia, ab illisque subinde in ea quae longius atque longius absunt, quoad permeauerit per vniuersa. Quippe alterum ab altero motu, rursus ipsum quoque aliud mouet cum mundo: quum vnumquodque interim agat conuenienter constitutioni sue, nec tamen eadem sit via omnibus, sed diuersa, nonnullis etiam contraria: tametsi primus illis revolut ad concentrum atque æquabilitatem auspiciatus, natura sit comparatus ad vnum motum: similiter atque si quis ex eodem vase simul iaciat globum, tesseram, turbinem, & columellam. nempe vnumquodque eorum accommodate sue formæ mouetur. Aut si quis animal vnum aquatile, aliudque terrestre, & aliud volucre, è sinu suo emitat: planum est enim quod natatile eo profiliens enatauerit, ubi ei commodum est vicitare:

terrestre ad suas sedes, pascuaque sua eripserit: ut aërium è terra sublimè raptum euolauerit: vna vtique eadémque prima causa propriam eorum vnicuique aptitudinem reddente. Eadémque ratio est in mundo. Siquidem ab vna cæli vniuersi cōuerzione, quæ die noctuque finitur, aliæ atque aliæ permeationes fiunt. Quimque vno omnia coercentur globo, pars tamen celerius, pars mouetur tardius: nimirum interuallorum longitudine & singulorum opificio eam differentiam efficiente. Et Luna quidem mense suum peragit orbem, augescens vicißim, imminutaque & tabescens. Sol anni spatio suū orbem metitur, & qui cum æquant cursu Lucifer & Mercurius. Pyrois spacio altero tanto maiore. Iouis stella spacio Pyroëntis sexuplici. Ultima, Saturni quæ dicitur, tempore sesquiplo maiore, quam quatum est id quo circumagit illa quæ infra ipsam est proximè. Qui verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorūmque confientibus: ut ex uno ille quidem oritur, ita in vnum definit. Vniuersumque ipsum commodius Cosmon nominaueris, id est compaginem rerū compositam, concinnoque ordine digestam: quamacosmiam, id est congeriem confusam & inconditam. Quemadmodum porrò fit in cho-ro, vt auspicanti præsuli aut præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fæminisque compositus, qui diuersis ipsis vocibus, grauibus scilicet & acutis, concentum attemperant: eandem ipsis rationem statuimus & in Deo, qui vniuersum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & vniuersum ipsum cælum, eos ad numeros mouentur, quos Deus sursum quasi auspicando præcinendoque emodulatur: quem à similitudine sanè congrua Coryphaeum mundi rectè appellaue-ris, quasi præsultorem ipsum, huiusque chori magistrum. Ge-

ARISTOTELIS

minis autem itineribus Sol ingreditur, lumine suo cuncta quo-
quouersas collustrans: diem noctemque altero itinere disterni
nans, ortu suo scilicet, & occasu: altero quatuor anni tempora
secum ductitans, vltro citroque per cælum perreptando, nunc
Aquilonius ipse, nunc Austrinus. Quid dicam pluias
tempestiuè existentes, ventos & rores, omnesque permotio-
nes quæ in aëre eueniunt à principe rerum causa atque primor-
diali? Adde fluminum lapsus, maris aestus intumescentis, ena-
scentium arborum incrementa, frugum maturitates, fæturas
animalium: denique vegetationes rerum omnium adolescen-
tium primum, deinde tabescientium, eodem accendentibus cau-
sis (vt dictum est) à constitutionibus singulis rerum atque op-
ficiis. Itaque ille omnium princeps parensque, animi tantu[m] sen-
su spectabilis, simul ac signum naturis dedit inter cælum ter-
ramque vehentibus: earum unaquæque in orbibus suis iugi mo-
tu cietur, atque intra suos limites, alternis condita atque ap-
parens: sexcentas illa formas eodem à principio exhibens, vicis-
simque subducens. Quod vero in hisce rebus agitur, magnope-
re simile est iis quæ belli tempore inter homines factitantur.
Namque statim ut classicum exaudiri in exercitu cæptum est,
alios ipse videas scutis sibi aptantes: loricam alios induentes:
alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinan-
teis. Rursus videas qui frenatos equos admittat: alios qui cur-
rus consendant: qui denique tesseram per explicatam aciem
prodant. Tum manipuli ductor, ad manipulum: Centurio ex-
currit ad centuriam. Postremo equites ad cornu: velites ad sta-
tionem quisque suam festinant: cum interim sub uno ducto-
re omnia moueantur: qui imperia & ipse significanda accepit
ab eo, apud quem summa est imperij. Eodem nos & ipsos mo-

do censere conuenit de uniuerso. Quum enim ab una vi impul-
trice cieantur omnia: sit utique quod cuique commodum est &
conueniens. Nec vero si ea vis ipsa nec certi ab hominibus, nec
apparere potest: quoquo pacto id obstat, aut illi ab ea quæ dixi-
mus agenda, aut nobis ad fidem hisce rebus accommodandam.
Nam & anima ipsa qua vivimus, qua urbes, qua domos habi-
tamus, cum haudquam sub aspectum nostrum sita sit, ope-
ribus tamen ipsis videtur: omnisque vitæ cultus nitorque ut ab
ea inuentus est & descriptus, ita ex ea tenorem suum seruat:
Terræ cultura & consitio, artium excogitationes, usus legum,
Reipub. recte atque ordine constituta ratio, administrationes
ciuiiles, bellum extra fines patriæ, & rursus pax in ea. Proinde
hæc etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo quidem, si vim spe-
ctes, valentissimo: si decorum, formosissimo: si vitam, immortalitati:
denique si virtutem, præstantissimo. Quapropter cum sit incon-
spicibilis naturæ omni interituræ: ipsis nihil secius ipse cerni-
tur ab operibus. Atque ea quidem quæ in aëre sunt quoquo mo-
do affecto, quæ in terra, quæ in aqua, ea certe Dei opera esse me-
rito dixerimus: Dei inquam opera, cum imperio summò Mu-
ndum ac pro potestate obtinentis. Ex quo Deo, ut inquit Empe-
docles physicus,

„ Omnia quotquot erunt, quot sunt præsentia, quotque
„ Orta fuere antehac, stirpes, hominesque, feræque,
„ Inde etiam volucres, piscesque humoris alumi.

Enimvero non tam absurdâ quam pusilla comparatio (vt op-
nor) fuerit, si Mundum cum illis lapidibus componamus, qui
in operibus fornicatis, forficis in modum dispansi conformatis
structura secessante, vñhilici vocantur. Etenim iij lapi-
des in medio colloccati, qua parte scilicet utroque versus stru-

ARISTOTELES

Etura arcuata pandatur, quasi operi cedit: in cohaerentia continent, atque in constructione ordinata totam formam operis, immobilemque asseruant. Fama est etiam Phidiam illum statuarium, quum Mineruam illam quae est in arce, coagmentaret, in medio eius scuto faciem suam expressisse, oculosq; fallenti artificio ita deuinxisse simulachro, eximere inde ut ipsam si quis cuperet, minimè posset, aliter quidē certe, quam ut ipsum solueret simulachrum, opusque eiusmodi compactile confunderet. Hanc eandem igitur ratione Deus habet in mundo: utpote qui vniuersorum coagmentationem cohaerentem cohibeat & coarctet, incolumentatemque vniuersitatis conseruet: nisi quatenus non medio ille loco, in terra scilicet, ubi turbida regio est: sed in excelso situs est, purus ipse in puro loco. Quem locum tum Vranon ab origine vocis dicimus, quasi terminum extimum supremorum corporū: tum etiam Olympum, ut usquequaque lucidum, ab omni caligine secretum, motuque omni incondito, cuiusmodi sunt qui apud nos venti fuint & tempestates. Id quod his verbis significat Homerus:

Esse solum diuis subnixum semper Olympum

Fama est, haud ventis tremefactū, haud imbribus vnum,

Ac procul à niibus subductum: nubibus illinc

Splendida summotis candensque expanditur aethra.

Huius autem rei elogium est mortalium consensus, regionem mundi summam non dubie Deo tribuentium. Quam ob causam ipsi manus tollimus sursum inter vota concipienda. Qua ratione nec male illud quoque ab eodem poeta pronunciatum,

Cælum sorte tulit simul aethera Iuppiter altum.

Quin etiam quae maxime eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinet: ut sidera, ut Sol & Luna. Vnde

fit, ut cælestia cōcimmo ordine digesta, suas ipsa vices conseruent perennes & constitutas, nulliq^b obnoxias mutationi: longè illa seculis atque terrena: quæ ita natura cōparata sunt, ipsa in alias vt ex aliis affectiones trāseant, fierique identidē altera atq^b altera nō respuant. Certè contigisse aliquando cōstat, vt terræmōtus violentia, terra ipsa multis in locis discesserit, indeq^b hiatus extiterint: vt imbræ vi maiore ruentes, diluuiū in terrā intulerint: vt excursiones vndarum, recessusque tum cōtinentes mari obruerint sē penumero, tum rursus maris alueos adiecerint cōtinētibus: vt vis flatuum & vorticum oppida funditus disturbarit: denique vt incēdia atque inflammations aliquæ supernè delapsantes, partes orbis exusserint versas ad Orientem: vt Phaëthonis tempore cōtigisse dicitur: quædam etiam vi è terra erumpētes, veluti expirabundæ idem fecerint: vt quum crateres Aetnae abrupta terra patefacti, conflagrationē emiserūt, instar torrentis per terram grassabundam. Quo tempore qui è mortaliū genere pietate erant imbuti, ij à numine diuino eximio honore ingentiq^b affecti sunt. Siquidem iuuenes & robore valentes, cū parentes suos ætate iam cōfectos humeris sustulissent, igneo flumine iamiam opprimēdi, in eo erāt ipsi vt interirent: cum ecce flumē ipsum ita se scidit, vt huc & illuc diuersi fluctus digrederētur, iuuenésq^b intactos cum senibus trāsmittērēt. Ut verò summatim iam loquamur: quod in naui gubernator est, quod in curru agitator, quod in choro præcentor, quod deniq^b lex in ciuitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mūndo. Nisi si hactenus interest, quod labor & motus multiplex illos exercet, & curæ angunt variæ: cū huic illaborata succedat omnia: omnis molestiæ expertia, citrāq^b corporis infirmitatem: quippe cui in loco stabili immotōq^b collocato, omnia mouere &

ARISTOTELES

circumagere pro arbitratu liceat, quo libitum est cunq_z, & quo modo libitum est, idq_z diversis in formis simul atq_z naturis. Id autem ratione simili facit ille, atque lex ciuilis: quæ immobilis ipsa existens in vtentu animis, regit omnia ad Rep. pertinetia. Et ciues quidē quasi eius asseclæ in medium prodeūt: qui autē Principes vocantur, ad prætorium se cōferunt: Legislatores ad propria tribunalia: Senatores denique, & qui Cōcionatores di cuntur, ad confessus sibi contributos cōueniunt. Rursus is in Pry tanicum it, cui scilicet id datum est, in eo vt publico victu epuletur: alter rapitur ad iudicium, causam vt ibi dicat: in carcere alius cōpingitur, vt supplicio afficiatur illic. Tum verò epulones in ciuitate celebres ad epulas legitimāsq_z conueniunt. Iam verò agūtur dies festi, iam ludicra solēnia: iam anniuersaria sacrificia fiunt diuis, heroēsque ritu suo coluntur: postremò inferiae mortuis inferuntur. Sic alia ab aliis facta vno vel imperio, vel legis vna authoritate, afferuant cum qui obtemperat.

Sic vrbs simul plena est vaporibus sacrī,
Resonatque cantibus piis ac luētibus.

Hoc idem de vrbe quoque maiore, de hoc in qua mundo, existi mare debemus. Deus enim nobis lex est: in omnē illa quidem partē ad æquilibrium vergēs: nullā correctionē admittens, nullam varietatem: quippe quæ potior sit illis legibus, & stabilior, quæ in tabulis perscriptæ sunt. Eius enim auspiciis p̄enniter & composite p̄euntis, vniuersus hic celi ordo regitur atque administratur, numeros omnes concinnitatis habēs: in omneis ipse naturas partitus pro vniuersitate seminū, in ea quæ hæret solo, atq_z in animātia: quæ etiā suis ipsa generibus formisq_z distincta sunt. Nam & vites fiunt & palmæ, & perseæ, ficiq_z dulces, & oliuæ: vt inquit Poëta. Tum quæ fructus expertes

alios v̄sus pr̄stant, platani, pinus, buxi, alni, populus etiā nigra & cupressus odorata: Tum quæ autumni tempore fructū suauē fundunt, sed conditū difficile, pyri, punicæ, mali. At verò animātum aliæ feræ sunt, & aliæ cicures: tū in aëre, tum humi, tum in aqua vicitat̄es: oriunturque & inualescūt, & deinde intereūt, legibus obtēperātes diuinis atq; cedētes. Omne enim reptile (vt inquit Heraclitus) terram depascitur atq; possidet. Vnus porrò Deus cùm sit, pluribus nominibus appellatus est: ab iis vtique suis omnibus effectibus denominatus, quorum specimen edere ipse solet. Atque eum quidem tū Zena, tū Dia vocant, inter se compositis vtentes nominibus, atq; ē regione collocatis: tāquā duabus his vocibus significare velint, per quē viuimus. Is Crono, id est Saturno, & chrono, id est tēpore ortus esse dicitur: nimirum ab æuo sempiterno ad alterū æuum pertinens. Vocatur & Fulgorator, & Altitonās, & Ætherius & Fulminator, & Pluuius, à pluuiis utiq; & fulminibus, aliisq; operibus, ē quibus vocabula ipsa deductā sunt. Quin & Frugipotēs & custos vrbium vocitatur, & Natalitus, Septitus, Cortalis, Gentilitius & Patrius: videlicet à communione quæ diuino ipsi numini iis cum rebus intercedit. Ad hæc Sodalitus & amicitiae pr̄ses, tum Hospitalis, Castrēsis, Trophæalis, Expiator, Sanguinarius, & supplex, & placabilis, vt poëta loquuntur: denique Seruator dicitur & Assertor: & vt semel omnia cōlectar, Cælestis & terrenus: ab omni natura sorteque nomen adeptus, vt pote qui omnium rerum author sit. Quamobrē quæ de ipso in Orphicis carminibus dicta sunt, haudquam perperā dicta sunt. Evidē necessitatē ipsam etiā nihil aliud quam Deum dici censuerim & intelligi: cui Anance ex ea nomen est, quod natura quedam sit immobilis. Eundemque

A R I S T O T E L E S

Imarmenem, id est fatū, dictū a serie rerum cōserata, inoffensōq;
tenore procedente, quod alio nomine Pepromenem ideo appellatur
lauerunt, quod ab eo omnia terminata sunt, ac nihil in rerum
natura infinitum est. Quia & Mæran, id est sorte, appellatū
eundem Deum a partitione rerū dixerim: & Nemesin, quasi
potestatē diuinā, eius quod visum est cuiq; distributricē: Adra-
minianus puer & familiā stian etiā, quasi causam quadam natura cōparata, quā fallere
vult, nemo queat aut vitare. Esan deniq; dictū, quasi semper exi-
stente. Nam quod de Parca, & de fuso prōditū est earum, eodē
id etiam quodammodo pertinet. Siquidē tres Parcas prisci tria
in tēpora partiti sunt: filumque fusi partim iam peractum, par-
tim futurū, partim iam intorqueri dixerunt: earum vnam sta-
tuentes in eo quod iam profligatū est: quā Atropon ideo nuncu-
parunt, quonia ea quæ iam præteriere, retrorsus agi nequeunt.
At Lachesis functio futuris destinata est: omnī enim quæ se-
cundū naturā sunt, sors sua quoaque manet. Præsentibus au-
temp rebus aut in statibus Clothus opera attributa est, quæ netu-
vnicuique conficit quod suum est. Hocq; fabulamentum recte
atq; ordine compositū est. Proinde hæc omnia non aliud quic-
quam quam Deum esse, placitum est, ut eximus Plato censuit.
Enimuero Deus (ut est vetusto verbo prōditū) principium &
finem, & media rerū omnium tenens, rectaque linea incedens,
operatur ille quidē secundum naturā, e vestigio copitem habēs
iustitiae præsidem, quam Dicen nominauerūt, diuinæ legis vin-
dicem, simul ut quicquam sanctionum eius prætermissum est.
Cuius ut sit particeps numinis, iam inde oportet ab initio, qui
ad vitam beatam euasurus est atque fælicem.

F I N I S.